

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що володіння іноземною мовою є важливою умовою для підтримки міжнародних контактів, налагодження ділових відносин, міжнародної комунікації, укладання міжнародних договорів, підготовка фахівців технічного профілю до іншомовного спілкування набуває важливого та першочергового значення в умовах запровадження Болонського процесу. І, як зазначено в Болонській конвенції, знання іноземної мови є необхідною прерогативою для розвитку мобільності студентів, викладачів та дослідників з метою доступу до можливості одержання освіти, проведення досліджень, викладання та стажування в Європейському регіоні. Тому питання набуття навичок спілкування іноземними мовами є першочерговим завданням підготовки конкурентоспроможних фахівців на ринку праці. На сучасному етапі розвитку освітньої галузі перед вищими технічними навчальними закладами стоїть нагальне завдання підготувати фахівців у галузі професійного спрямування з метою забезпечення та розширення теоретичної бази знань і надати результатам навчання практичного значення.

Аналіз актуальних досліджень. Питання іншомовної підготовки фахівців технічного профілю у контексті Болонського процесу стали предметом вивчення як вітчизняних, так і зарубіжних науковців і дослідників, що актуалізують модернізацію освітньої галузі шляхом запровадження кредитно-модульної системи у навчальний процес вищої школи. Відповідно до сучасних шляхів модернізації вищої технічної освіти та забезпечення умов набуття іншомовної компетентності фахівців дослідження та розгляд питання іншомовної підготовки фахівців технічного профілю в умовах Болонського процесу висвітлюється у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених: розгляд аспектів навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах (О. Тарнопольський, І. Халєєва), особливості застосування комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземних мов (А. Довгяло, Л. Іванова, С. Пейперт (S. Paipert), R. Rogers (Р. Роджерс)), навчання студентів фахового спілкування іноземною мовою (І. Берман, Е. Комарова, Т. Серова, С. Фоломкіна), роль професійного спрямування під час викладання іноземної мови у ВНЗ (Г. Неустроєва), мета викладання іноземної мови професійного спілкування та шляхи її реалізації (Л. Бербенець), деякі проблеми навчання ефективного спілкування іноземною мовою (Т. Артеменко), формування іншомовної комунікативної компетентності (Т. Аванесова, А. Астадур'ян, Н. Гавриленко, О. Григоренко, М. Євдокімова, О. Іскандарова, Е. Комарова, Т. Кускова, Т. Лопатухіна, Т. Лучкіна, Ю. Маслова, Р. Мільруд, А. Самсонова, О. Фадейкіна, Л. Фішкова, Л. Халяпіна, І. Цатурова).

Мета статті полягає в актуалізації важливості педагогічних засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю через розгляд інноваційних концепцій навчання іноземній мові за професійним спрямуванням, визначенні умов успішного навчання іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі та характеристиці структури професійної іншомовної підготовки у вищих технічних навчальних закладах у контексті Болонського процесу.

Виклад основного матеріалу. У контексті Болонського процесу вищі технічні навчальні заклади розробляють навчальні програми, методичні рекомендації та посібники згідно з європейськими стандартами та міжнародними освітніми програмами. Іноземна мова за професійним спрямуванням стала необхідною складовою вивчення серед комплексу дисциплін і навчальних предметів, а також важливим компонентом стимулювання студентів до участі у міжнародних програмах обміну та стажування, забезпечуючи таким чином створення єдиного європейського простору вищої освіти (ЄПВО).

Першочерговим завданням вивчення іноземної мови є підготовка кваліфікованого фахівця, здатного навчатися і здійснювати професійну діяльність в іншомовному середовищі на вітчизняному та міжнародному рівнях.

Професор В. Андрущенко зазначає, що «лейтмотивом поточного десятиліття розвитку освіти загалом і вищої освіти зокрема визначають Болонські декларації, підписані Україною навесні 2005 року. Актуальними для наукового пошуку в цьому контексті є вивчення порівняльних характеристик національних систем освіти, формування єдиної нормативно-правової бази, яка б урегулювала освітні процеси в європейському культурному просторі, роз'яснення одне одному власних національних освітніх традицій, забезпечення їх ефективної взаємодії на основі взаємодоповнення. Потребують глибшого дослідження й такі сюжети, як запровадження кредитно-модульної системи навчання, академічна мобільність викладачів і студентів, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, освіта протягом життя, взаємозв'язок системи «освіта-наука-практика-виробництво» та ін.» [1, с. 5].

У 2009 році в бельгійському місті Льовен (Louvain-la-Neuve – Новий Левен) відбулася Болонська конференція, основні робочі питання якої стосувалися планів на наступне десятиріччя з акцентом на: громадський контроль, безперервне навчання, працевлаштування, методи донесення до студента цілей освіти. Також розглянуто питання міжнародної відкритості, мобільності учнів, освіти в цілому, наукових досліджень та інновацій, питання збору даних, фінансування та різноманітних інструментів і методів забезпечення прозорості освітнього процесу. Всі ці питання описано в підсумковому комюніке, показуючи новий напрямок Болонського процесу – більш глибоке реформування, яке забезпечить завершення процесу реалізації Болонського процесу [3].

Дотримання вимог і цілей, що ставить перед освітянами Болонський процес, поступово виводить українську освіту на якісно новий рівень викладання та оцінювання. Такі стрімкі кроки болонізації прискорюють поступи України на шляху до європейської інтеграції.

Європейська інтеграція є необхідною умовою для становлення загальноєвропейської культури. І одним із найважливіших атрибутів культури є мова. В умовах розширення міжнародних зв'язків України з Європейськими країнами значно підвищуються вимоги до рівня знань з іноземних мов студентами вузів. Іноземна мова як предмет стала складовою частиною підготовки спеціаліста. Іншомовна підготовка фахівців технічних спеціальностей є одним із важливих складових сучасної системи вищої технічної освіти. Метою навчання іноземній мові у вищих технічних навчальних закладах є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності шляхом розвитку та вдосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма та аудіювання [7, с. 340].

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, що трактують рівень володіння іноземною мовою студенти вищих навчальних закладів повинні «володіти уміннями вільно висловлюватись без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей» [5, с. 241]. Оскільки за даними організації International Business Monitoring, 80 % інформації у світових пошукових системах трансформується і трактується англійською мовою, увагу зосереджено саме на професійній іншомовній підготовці фахівців технічних вищих навчальних закладів.

Під професійною іншомовною підготовкою майбутніх фахівців технічного профілю ми маємо на увазі підготовку студентів на базі дисципліни «Іноземна мова» за професійним спрямуванням, враховуючи надання основ гуманітарних знань та оволодіння професійною майстерністю, яка допоможе при спілкуванні на міжнародному рівні представникам різних національностей.

Згідно з програмою з дисципліни «Англійська мова» для студентів I–IV курсів денної та заочної форми навчання починається професійно орієнтоване вивчення англійської мови, де значна увага приділяється роботі з удосконалення вмінь та навичок студентів користуватися англійською мовою в реальних ситуаціях спілкування, робити монологічне повідомлення в межах матеріалу, передбаченого програмою. Далі йде більш удосконалене вивчення мовного та мовленнєвого матеріалу, країнознавчої інформації. Студенти мають розуміти мову, вільно спілкуватися, читати літературу за фахом [6, с. 208-210].

Вищі технічні навчальні заклади ставлять за мету підготувати всебічно розвиненого фахівця у визначеній галузі з обов'язковим знанням іноземної мови. Оволодіння технічною освітою передбачає формування різнобічно розвинутої особистості фахівця, чий потреби

залежать від умінь переборювати комунікативні бар'єри, сприймати й усвідомлювати ринкові тенденції, аналізувати отриману інформацію й швидко реагувати на найменші зміни в економіці та суспільстві [2, с. 40].

З метою удосконалення професійної підготовки фахівців українські ВНЗ, беручи участь у міжнародних програмах, конференціях та семінарах на різних рівнях, підбирають різноманітні шляхи покращення якості навчання – створюють спеціалізовані освітні програми. Такі ексклюзивні програми впроваджуються на різних професійних напрямках і передбачають викладання та вивчення студентами вже на першому курсі більшості предметів англійською мовою (Національний авіаційний університет). Також вивчається німецька мова (друга мова за професійним спрямуванням) та третя іноземна мова на вибір як факультатив. Університетом укладено низку спільних програм з іноземними ВНЗ.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» став учасником освітньої ініціативи ЮНЕСКО. Консорціум відкритих навчальних курсів (OCWCC) у 2010 році повідомив про створення 14 000 безкоштовних курсів. Цей рух було підтримано ЮНЕСКО в рамках «UNESCO-UNITWIN OCW/OER ініціативи» (UOOI), метою якої є просування інтегрованої системи досліджень, підготовка кадрів і програм (освіта, природничі науки, соціальні та гуманітарні науки, культура, комунікації та інформація) та співпраця між університетами на основі передачі знань «через кордони» [4].

Інноваційні освітні технології здатні втілюватися в життя лише у процесі реалізації певних умов іншомовної підготовки кадрів. Умовами успішного навчання іноземної мови є слідкування за чітким дотриманням виконання усього спектру дій, що є складовими певного виду діяльності, увага до зовнішніх і внутрішніх факторів його реалізації, досконалий аналіз спонукально-мотиваційних факторів кожного виду мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письма та аудіювання), що визначається складною абсорбцією мотивів, цілей, потреб, інтересів і стимулів студентів вищих технічних навчальних закладів.

Вважаємо, що до спектру умов успішної навчальної діяльності за професійним спрямуванням належать:

- відмова від застарілих моделей навчання, які відкидають особистісно-індивідуальний підхід до кожного студента і перехід до сучасної освітньої моделі, створення якої базується на врахуванні європейських мовних стандартів і рекомендацій;
- варіативність під час побудови компонентів навчального процесу (підбір матеріалів для додаткового ознайомлення та самостійної роботи);
- чіткість змісту дисципліни під час створення програмового матеріалу та зазначення мотивації до виконання навчальних дій;
- інформаційне забезпечення навчального процесу, використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій для поглибленого вивчення лексичного матеріалу іноземної мови;
- доступність викладення навчального матеріалу для опанування студентами;
- обов'язкове підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов у технічних вузах, надання освітянам можливостей не лише покращувати педагогічні підходи до навчання, а й акцентувати увагу на вдосконаленні лінгвістично-комунікаційних навичок у викладанні іноземних мов за рахунок створення комплексів мовних закордонних стажувань і відвідування курсів іноземних мов;
- створення оптимальних педагогічних засад (модель мотивації, визначення навчальних цілей та інтересів, розвиток загальної культури особистості, застосування інформаційно-комунікаційних засобів) для оптимізації розвитку іншомовної професійної компетентності студентів немовних спеціальностей на різних напрямках професійної підготовки.

У нашій країні на сучасному етапі розвитку освітньої галузі та на кроці створення нового Закону «Про вищу освіту» прослідковується чітка вмотивованість студентів як майбутніх фахівців професійно-технічних галузей. Законопроект, який розроблений освітянською громадськістю, дає шанс вітчизняній вищій школі здійснити якісні зміни, рішуче посилити її конкурентоздатність. Перед абітурієнтом під час вступу до вищого навчального закладу (на прикладі Національного транспортного університету) постає

визначена модель мотивації у виборі певної професії, можливості бути конкурентоспроможним на ринку праці після закінчення обраного ВНЗ. Заслугує на повагу той факт, що жодне професійне спрямування, жодна спеціальність не обмежується лише вивченням профільного предмету. Іноземній мові як мові міжнародної комунікації надається посилена увага, підвищується кількість годин на вивчення, удосконалюються підручники відповідно до сучасних вимог, покращується інформаційне забезпечення. Тому, на нашу думку, модель мотивації у вищому технічному навчальному закладі відіграє першочергову роль як під час вибору професії, так і під час вивчення іноземних мов.

Слід зауважити, що втілення інноваційних концепцій навчання іноземної мови та підготовки фахівців за професійним спрямуванням відбувається у процесі створення та дотримання необхідних умов для професійної іншомовної підготовки фахівців технічного профілю. Таким чином сучасні освітні технології у поєднанні з вдалими умовами для підготовки конкурентоспроможних кадрів визначають структуру іншомовної підготовки фахівця технічного профілю, що є основою його іншомовної компетентності і базується на таких трьох основних компонентах, як: лінгвістичній, соціальній і комунікативній компетенції.

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, комунікативні мовні компетенції є такими, що забезпечують людині можливість діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби. Комунікативна мовленнєва компетенція складається з таких компонентів, як лінгвістичні компетенції, соціолінгвістичні компетенції та прагматичні компетенції, і реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності (сприймання, продукція, інтеракція або медіація) [5].

З метою підвищення рівня іншомовної професійної компетентності студентів в умовах модернізації технічних засобів навчання кафедрою іноземних мов і перекладу Національного транспортного університету підготовлено, апробовано й упроваджено в навчальний процес посібники, навчально-методичні рекомендації і збірники лексико-граматичних завдань з іноземних мов (англійської, німецької) для спеціальностей туристичної сфери, філології (технічного перекладу), міжнародної економіки, екологічного спрямування. Розроблені матеріали дають змогу застосовувати різні форми аудиторної і позааудиторної (самостійної) роботи зі студентами, проводити дискусії у формі «круглих столів», конференцій, семінарів, використовувати різні інформаційні джерела для підготовки доповідей і презентацій.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, нами було визначено та актуалізовано важливість педагогічних засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю через розгляд інноваційних концепцій навчання іноземній мові за професійним спрямуванням на прикладі немовних спеціальностей технічних ВНЗ, зосереджено увагу на визначенні умов успішного навчання іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі та охарактеризовано структуру професійної іншомовної підготовки у вищих технічних навчальних закладах у контексті Болонського процесу.

Досліджено, що іншомовна компетентність фахівця вищого технічного навчального закладу є структурним елементом його професійної компетентності. Розвиток концепції іншомовної компетентності удосконалюється відповідно до вимог часу, модернізації освітньої галузі. Болонський процес дав поштовх до реалізації освітніх планів на міжнародному рівні, визначаючи іншомовну підготовку фахівців необхідною умовою розвитку суспільства знань.

Вважаємо за необхідне продовжити наукові пошуки у напрямку розгляду питань, що стосуються лінгвокраїнознавчого аспекту іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей та способів покращення навичок перекладу студентами фахових текстів з дисципліни «Переклад в галузі економіки, менеджменту і права».

Література:

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти в постболонському просторі / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 5–6.

2. Биконя О.П. Навчання майбутніх економістів ділових усних та писемних переговорів англійською мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Оксана Павлівна Биконя. – К., 2006. – 241с.
3. Болонський процес [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/bolonskyj-protses>. – Назва з титул. екрану.
4. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/statti/1992-kpi-uchasnyk-osvitnoyi-initsiatyvy-junesko>. – Назва з титул. екрану.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Милогородська М. Інформаційні технології навчання іноземних мов фахівців сфери туризму / М. Милогородська // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізації цих процесів”. – 15–16 жовтня 2009 р. – Тернопіль, 2009. – С. 208–210.
7. Сенченко В.О. Активізація мислення студентів методом дискусій у інтерактивному навчанні іноземним мовам / В.О.Сенченко, Ю.В.Бойко // Гуманізм та освіта. – 2010. – С. 339–341.

В статті висвітлено підґрунтя та важливість педагогічних засад професійної іноземної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю через розгляд інноваційних концепцій навчання іноземній мові за професійним спрямуванням, визначено умови успішного навчання іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі та подано характеристику структури професійної іноземної підготовки у вищих технічних навчальних закладах у контексті Болонського процесу.

Ключові слова: професійна іноземна підготовка, фахівець технічного профілю, концепція навчання.

В статье освещены основы и важность педагогических критерий профессиональной иноязычной подготовки будущих специалистов технического профиля за рассмотрение инновационных концепций обучения иностранному языку по профессиональному направлению, определены условия успешного обучения иностранному языку в высшем техническом учебном заведении и дана характеристика структуры профессиональной иноязычной подготовки в высших технических учебных заведениях в контексте Болонского процесса.

Ключевые слова: профессиональная иноязычная подготовка, специалист технического профиля, концепция обучения.

The importance of educational background and principles of professional foreign language training of future technical specialists through consideration of innovative concepts of learning foreign language for professional purposes are highlighted in the article, the conditions of successful foreign language learning in higher technical educational institution are described and the characteristic of professional foreign language training structure in higher technical education in context of the Bologna process is provided.

Keywords: professional foreign language training, specialist of technical profile, the concept of learning.